

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S
RESEARCH JOURNEY

International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

March -2019 Special Issue - 164

Mahatma Gandhi's Thoughts & Its Present Relevance

Guest Editor:

Dr. C. J. Khillare

Principal

Rayat Shikshan Sanstha's
 Rajarshi Chhatrapati Shahu College,
 Kolhapur, Dist. Kolhapur.

Executive Editor of the issue:

Mr. S. M. Mahajan

Dr. Mrs. M. B. Desai

Mrs. M. K. Kannade

Dr. Mrs. B. S. Puntambekar

Dr. M. M. Bandhare

Mr. S.A. Jadhav

Mr. V.K. Akhade

Miss. Dr. S. R. Kulkarni

Miss. A. V. Jadhav

Mr. B. B. Ghurke

Chief Editor:

Dr. Dhanraj T. Dhangar (Yeola)

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.researchjourney.net

© All rights reserved with the authors & publisher

Price : Rs. 800/-

Published by -

© Mrs. Swati Dhanraj Sonawane, Director, Swatidhan International Publication, Yeola, Nashik
 Email : swatidhanrajs@gmail.com Website : www.researchjourney.net Mobile : 9665398258

30	महात्मा गांधीचे सत्य व अहिंसा संबधीचे विचार	प्रा. ममता कन्नडे	133
31	महात्मा गांधी याचे आर्थिक विचार	श्री. दत्तात्रय वाघमारे	137
32	महात्मा गांधीजीची संगीत विषयक भूमिका	डॉ. माधुरी खोत	143
33	महात्मा गांधी यांच्या नेतृत्वाखाली स्वातंत्र्य चळवळीत महिलांचे योगदान	डॉ. प्रकाश पाटील	147
34	महात्मा गांधीच्या आंदोलनातील स्त्रियांचा सहभाग	डॉ. एस.एस. संघराज	151
35	सातारा जिल्ह्याचा असहकार आंदोलनातील सहभाग	प्रा. एस.जी. निकम	154
36	महात्मा गांधीजीच्या आर्थिक विचाराची प्रासंगिकता	प्रा. जी. एस. बनसोडे, प्रा. ए. बी. मुळीक	158
37	गांधीवाद आणि मराठी कादंबरी व कविता	डॉ. संगीता खुरद	161
38	वर्तमान युगात महात्मा गांधीच्या नैतिक विचारांचे महत्त्व	कु. स्वाती भोगळे	169
39	महात्मा गांधीचे आर्थिक विचार व समकालीन उपयुक्तता	प्रा. मधुरा देसाई	172
40	महात्मा गांधी आणि स्त्रीविचार	डॉ. पद्माकर सर्जीराव	176
41	महात्मा गांधी : सत्य व अहिंसेचे महामेरू	मीनाक्षी मिनचे	179
42	महात्मा गांधींचे सत्य व अहिंसात्मक विचार व आजची तरुणाई	डॉ. तेजश्री रायते	185
43	गांधी विचारांची मूलतत्त्वे : सत्य आणि अहिंसा	श्री. विलास देऊलकर	186
44	महात्मा गांधीजींचा स्त्री विषयक दृष्टीकोन आणि आजची स्थिती	श्रीमती. संध्या माने	192
45	महात्मा गांधीजींचे धार्मिक विचार काळाची गरज	डॉ. नंदिनी रणखांबे	196
46	महात्मा गांधी यांच्या विचारातील अहिंसा तत्त्वाची मूल्यात्मकता	डॉ. सुनीता कांबळे	200
47	महात्मा गांधी : सामाजिक विचार	श्री. प्रदिप होडावडेकर	205
48	गांधीजींचे पंचायत राज संबधी विचार	प्रा. आर्या जाधव	210
49	महात्मा गांधीजींचे अर्थशास्त्रीय विचार	डॉ. शर्वरी कुलकर्णी	213
50	गांधी विचारांच्या पाईक कस्तुरबा	डॉ. सुप्रिया खोले	217
51	महात्मा गांधीजींची स्त्री व हरिजन चळवळीतील भूमिका	महेश लोहार	220
52	महात्मा गांधींचे अहिंसा तत्त्वज्ञान : एक ऐतिहासिक अभ्यास	प्रा. विनोद सोनवणे	226
53	महात्मा गांधीजींच्या पर्यावरण व निसर्गविषयक विचारांची आजच्या काळातील उपयुक्तता	श्री. बी. बी. घुरके, श्री. पी. एस. चौगुले व डॉ. एम. डी. कदम	231
54	म. गांधींच्या नेतृत्वाखालील स्वातंत्र्य लढ्यातील प्रभावी अस्त्र - 'चरखा'	हर्षदा कांबळे	234
55	महात्मा गांधीजींचे शिक्षणविषयक तत्त्वज्ञानाचे सद्यकालीन औचित्य	सोमनाथ हुबाले	238
56	महात्मा गांधीजींच्या पर्यावरणावादी विचारांचे सद्यकालीन औचित्य	नागेश महाडीक	243
57	महात्मा गांधीजींचा स्वातंत्र्य चळवळीतील स्त्रियांची भूमिका	कु. वनिता कुंभार	247
58	महात्मा गांधींच्या संकल्पनेतील ग्रामस्वराज्य एक अभ्यास	डॉ. व्ही. व्ही. पाडळकर	250
59	महात्मा गांधीजींचा स्वातंत्र्य चळवळीत स्त्रियांची भूमिका	श्री. दत्तात्रेय भोये	257
60	महात्मा गांधी यांचे आर्थिक विचार व त्यांची सद्यस्थितीतील उपयुक्तता	अस्लम अत्तार	263
61	महात्मा गांधींच्या स्वराज्यविषयक विचारांचे विश्लेषणात्मक अध्ययन	प्रा. ईश्वर वाघ	268
62	'सर्वोदय' : पर्यायी विकासाचा आकृतिबंध	संदीप तुंडूरवार	273
63	मनोजय व विकारांचा संयम : महात्मा गांधी	प्रा. वाय. ए. आवळे	278

Our Editors have reviewed paper with experts' committee, and they have checked the papers on their level best to stop furtive literature. Except it, the respective authors of the papers are responsible for originality of the papers and intensive thoughts in the papers. Nobody can republish these papers without pre-permission of the publisher. - Chief & Executive Editor

महात्मा गांधीचे सत्य व अहिंसा संबंधीचे विचार

प्रा.कन्नाडे ममता कार्तिक
समाजशास्त्र विभागप्रमुख
रा.छ.शाहू कॉलेज,कोल्हापूर
Email-swamimamata@gmail.com

गोषवारा:

म.गांधी त्यांनी आपल्या संपूर्ण आयुष्यात सत्य आणि अहिंसेच्या मार्गाचा अवलंब केला व जनकल्याण केले पण त्या मोबदल्यात नजराणे घेतले नाहीत. त्यांच्या मते, समाजसेवकाला खाजगी नजराणे घेताच येत नाहीत. अहिंसा हे सत्याच्या शोधाचे मूळच ते हाती आले नाही तोपर्यंत सत्य सापडणे अशक्य आहे असे गांधीजींना वाटते होते. गांधीजींच्या मते सत्याग्रह हे सर्वश्रेष्ठ शक्य आहे. म.गांधींच्या मते सत्य वजासारखे कठीण आणि कमळासारखे मुद्र आहे.

प्रस्तावणा:

२ आक्टोबर १८६९ रोजी मोहनदास करमचंद गांधी ऊर्फ जगत्वंदरा राष्ट्रपिता महात्मा गांधींचा जन्म पोरबंदर या गावी झाला. याच भूमीत कृष्णाचा सखा सुदामा याचं वास्तव्य होतं. म्हणून या भूमीला सुदामानगरी म्हणून संबोधल जातं.

मोहनदासाला करमचंद गांधी (वडील) मनु म्हणायचे तर पुतळीबा (आई) त्यांना त्या लाडाने मोनिया म्हणायची. मोहनदास धडपडया आणि चंचल स्वभावाचे होते. पण त्यांची अहिंसावादी वृत्ती लहानपणापासूनच दिसून येते. ते कुणाशीही भांडण काढत नसे, कुणालाही त्रास देण्याची त्यांची वृत्ती नव्हती. जेव्हा मनु आणि त्यांच्या भावाबहिणीची भांडण होत तेव्हा त्याचे बहीण भाऊ त्यांना मारत तेव्हा पुतळीबा मोतियाला म्हणायची, ते तुला मारत असतील तर तूही त्यांना मारत जा. पण आईचा सल्ला त्यांना आवडत नसे ते आपल्या आईला म्हणत, तू मला भावा-बहिणींना मारायला सांगतेस हे मला पसंत नाही. त्या ऐवजी तू त्यांना मला मारू नका असं का सांगत नाहीस.

शाळेमध्ये असतानाही जेव्हा शाळाखात्याचे इन्स्पेक्टर जाइल्स शाळा तपासण्यास आले होते. तेव्हा त्यांनी मुलांना पाच शब्द लिहायला सांगितले. यामध्ये सर्व विद्यार्थ्यांचे पांची शब्द बरोबर आले आणि केवळ गांधीजी कोणाचही न पाहता लिहिल्यामुळे त्याचे शब्द चुकले त्यांना दुस-याची कॉपी कधीच करता आली नाही.

अभ्यासाचे उद्दिष्ट्ये :-

१.म.गांधींच्या सत्य व अहिंसा या तत्वाचा अभ्यास करणे.

२.सत्य व अहिंसेच्या मार्गाने केलेल्या कार्याचा (चळवळींचा) आढावा घेणे.

मोहनदास हे सत्यावर चालणारे होते. खोटेपणाचे सहाय्य न घेतल्यामुळे त्यांना पुढील आयुष्यात अनेकदा मनःस्ताप सोसावा लागला. पण महात्माजींना त्याची खंत कधीच वाटली नाही. उलट परमेश्वरानं आपल्याला ही अक्कल न दिल्याबद्दल यांनी परमेश्वराचे आभार मानले. त्यांना वाटे सर्वांनीच हरिशचंद्रासारखे सत्यवादी होऊन जगावे. म.फुलेच्या डोळ्यापुढे थोर समाजसुधारकांचे चरित्र होते. जसे राक्षरी पित्याची आज्ञा मोडूनही देवाचे नाव घेणा-या आणि त्यामुळे अनेक संकटे सासणा-या प्रल्हादांचे, सत्यासाठी विष प्राशन करून मृत्यू पत्करणा-या सॉक्रेटिसचे, शांतीचा व करुणेचा संदेश सांगण्यासाठी आपला देह अर्पण करणा-या ख्रिस्तांचे, त्यांच्यापुढे करणी होती मिराबाईची, सत्यासाठी न्यायासाठी सर्वस्व अर्पण करून आत्मसमर्पण करण्याची परंपरा गांधीजींच्या चित्तात मुरलेली हाती आणि त्यातूनच अंकुर फुटला सत्याग्रहाचा. लग्नानंतर आपण आपल्या पत्नीवर स्वामित्व गाजवायची याचीही कबूली म.गांधी स्वतःहून देतात. शिवाय भिमाच्या बोलण्यावर विश्वास ठेवून त्यांनी आपल्या पत्नीला दुःख दिलेले आहे. या हिसेबद्दल ते स्वतःला अपराधी मानतात असे ते